

Rozważania wokół filozofii... stan i perspektywy

Размышления о философии... действительность и перспективы

Redakcja Pisma „ΣΟΦΙΑ” zwróciła się do środowiska filozofów polskich z propozycją dyskusji na temat stanu i perspektyw filozofii u progu trzeciego tysiąclecia. Dyskusja ta, w zamyśle jej pomysłodawców, jak i jej temat wskazuje, że ma być przede wszystkim refleksją nad miejscem tej dyscypliny w kulturze współczesnej. Problem to nie tylko znaczący poznawczo, ale – zwłaszcza w sytuacji dającego się obserwować kryzysu humanistyki – także aktualny praktycznie. W atmosferze kryzysu myślenia humanistycznego formułowane są negatywne tezy na temat filozofii. Obwieszczono przede wszystkim koniec metafizyki. Krytyce uległy uformowane w wieku dziewiętnastym ontologia i epistemologia. Refleksja filozoficzna utraciła swoją pewność i walor dyscypliny nadającej bezwzględny i stanowczy charakter formułowanym twierdzeniom. Raczej należałoby mówić o jej wycofaniu się w sferę tego, co niepewne i problematyczne. Duch fundamentalizmu w filozofii ustąpił sceptycyzmowi i agnostycyzmowi. Absolutyzm myślenia filozoficznego zastąpił relatywizm poznawczy i aksjologiczny. Wypowiedziom filozoficznym wręcz odmawia się waloru poznawczego, przypisując im co najwyżej wartość ekspresji literackich. Co więcej, filozofia sama wydaje się odchodzić od przypisywanego jej teoretycznego charakteru jako poznania nakierowanego na prawdę. Postuluje się ufundowanie jej jako dyscypliny praktycznej czy też wręcz pragmatycznej. Znajduje to wyraz nie tylko w poglądach filozofów, ale także w praktyce działań inspirowanych filozofią, a zwłaszcza w dydaktyce filozofii. Tradycyjne nauczanie filozofii wedle kanonu jej dyscyplin podstawowych jest eliminowane z programów studiów przyrodniczych, jak i humanistycznych. Stan załamania znajduje wyraz w malejącym zainteresowaniu ze strony młodych ludzi studiami filozoficznymi. Na niewiele zdają się próby uatrakcyjnienia studiów filozoficznych przez eliminowanie z programów klasycznych przedmiotów filozoficznych i zastępowanie ich dyscyplinami praktycznymi, których kontakt z filozofią ogranicza się do użycia w ich nazwie słowa filozofia. Są to wypadki oferowania w ramach programów na kierunkach filozofii takich przedmiotów jak np. doradztwo filozoficzne, komunikacja społeczna, coaching itp. Przeciwnie, działania te pogłębiają upadek myślenia filozoficznego i filozofii jako samoistnej i znaczącej dziedziny kultury. Rodzą się zatem pytania zarówno o aktualny stan, jak i o przyszłość myślenia filozoficznego.

To co mogą zrobić filozofowie, a przez nich i filozofia, to w pierwszej kolejności podjąć namysł nad zaistniałą sytuacją. Refleksja, która będzie rezultatem tego namysłu pozwoli nie tylko na uświadomienie jej aktualnego stanu, ale także pogłębi samą refleksję filozoficzną. Poniżej zamieszczamy, pierwsze z nadesłanych wypowiedzi. Następne, w miarę napływu tekstów, będą publikowane w kolejnych numerach. Zapraszamy do dyskusji i formułowania wypowiedzi na temat stanu i perspektyw filozofii u progu trzeciego tysiąclecia.

(ALZ)

ISSN 1642-1248
Σ Ο Φ Ι Α Vol. 14 (2014)

Włodzimierz Lorenc

Uniwersytet Warszawski

Filozofia wobec dwóch wersji swego możliwego końca

Философия относительно двух версий своего возможного конца

Teza obwieszająca koniec filozofii dyskutowana jest już od paru pokoleń. Jest ona powiązana z zachodzącymi we współczesnej filozofii zmianami jej dotychczasowego rozumienia. Czasem wyrażana była ona jako wyraz przekonania, że filozofia jest eliminowana na korzyść innej formy myślenia, przejmującej dotychczasowe funkcje filozofii zarówno w sferze poznania, jak i w obszarze kultury duchowej.

Zamierzam rozważyć dwie wersje eliminowania filozofii. Obie są rezultatem absolutyzowania pewnych zadań stających przed filozofią. Dlatego czymś niezbędnym jest przypomnienie kwestii łączących się z filozoficzną formą myślenia. Jak wiadomo, rozumienie tego, czym w ogóle jest filozofia, stanowi kwestię filozoficzną i opinie filozofów są w tym względzie mocno podzielone. Teza końca filozofii może mieć zatem całkiem różny sens w zależności od tego, jak rozumiemy samą filozofię. Zajęcie stanowiska w tym sporze jest zatem czymś koniecznym w trakcie dyskutowania aktualnego stanu filozofii i zagrożeń, jakie przed nią stają.